

Äänestäjien toivomaa VEROPOLITIIKKAA etsimässä

Vuoden loppu merkitsee kiirettä usealle työpaikalle, myös Arkadianmäelle. Eduskunnassa kansanedustajat istuvat pitkiä päiviä täysistuntosalissa, kun käsittelyssä on seuraavan vuoden talousarvio.

Julkisuudessa hallituksen talousarvioesitystä usein arvioidaan kahdesta eri näkökulmasta. Pohditaan sen sisältämien toimenpiteiden vaikutuksia yhtäältä työllisyyteen ja toisaalta kotitalouksien käytävissä oleviin tuloihin. Työllisyyden osalta arviot painottuvat siihen, kannustetaanko työntekoon ja yrittäjyyteen kepin vai porkkanan avulla. Tulosten näkökulmasta sanomalehtien nettisivut ovat pullollaan laskureita, jotka osoittavat, keneltä leikataan ja kuka voi odottaa vähän paksumpaa tiliä seuraavana vuonna.

Työllisyyden ja tulojaon näkökulmat ovat myös merkittävässä roolissa julkistaloustieteessä. Teoriatasolla näitä kuitenkin pohditaan saumattomasti yhdessä, kun julkisessa keskustelussa toinen näkökulma saa puhujasta riippuen suuremman painoarvon. Julkistaloustieteilijät kysyvät, miten luoda hyvä vero- ja sosiaaliturvajärjestelmä niin, että se kannustaa työllistymään ja työllistämään mutta edustaa myös yhteiskunnan arvoja oikeudenmukaisuudesta. Miten hyvinvointi maksimoidaan, kun verotuksen vääristävät voimat huomioidaan ja tuloja tarvitaan myös välttämättömiin menoihin?

Ennen kuin näihin kysymyksiin voi yrittää vastata, täytyy olla jonkinlainen käsitys verotuksen aiheuttamista muutoksista ihmisten käyttäytymisessä ja siitä, minkälaista tulonjakopolitiikkaa halutaan tehdä. Huomionarvoista on myös, että sekä verotuksen kohteen käyt-

täytyminen että yhteiskunnan näkemys tulojaosta voi muuttua ajassa.

Hallituksen värin muuttuessa tulojaon painotusten voisi olettaa muuttuvan. Tutkimusten mukaan näin ei kuitenkaan aina näytä tapahtuvan. Tulojaon painotuksia on tutkittu mm. hyödyntämällä toteutunutta tai ehdotettua veropolitiikkaa ja tarkastelemalla, mitä se kertoo hallituksen asettamista implisiittisistä hyvinvointipainoista eri tuloryhmille.

Esimerkiksi eräässä hollantilaisessa tutkimuksessa (ZOUTMAN ET AL. 2016) huomattiin, että eri puolueiden veroehdotukset ennen vaaleja tuottivat yllättävän samankaltaisia hyvinvointipainoja kuin vallitseva verojärjestelmä. Toisin sanoen vaalitaistoon käyneet puolueet eivät nähneet merkittäviä epäkohtia tulojaossa eivätkä puolueiden väliset erot olleet niin merkittäviä, vaikka vaalikampanjat pyrkivät erottautumaan. Tämä voi johtua siitä, että puolueilta puuttuu osaaminen kokonaisvaltaisten

veroehdotusten laatimiseen tai siitä, että me verotutkijat arvioimme väärin puolueiden politiikkaohjelmien tärkeimmät tavoitteet.

Suomessa on tutkittu toteutuneen veropolitiikan paljastamia tulonjaon painoituksia (esim. **KÄRKKÄINEN** 2013). Tämän tutkimuksen tulokset yltyvät vuodesta 1995 vuoteen 2006 ja osoittavat, että tulonjaon painotus muuttui hivenen koh-ti pienituloista työntekijää työttömien sijaan vuosien 1995–2001 välillä. Muita muutoksia tulonjaon painoituksissa ei tämän tutkimuksen perusteella ollut havaittavissa. Tosin ko. tutkimuksessa voitiin huomioda ainoastaan tulonjaon painoituksia lapsettomia yhden palkan-saajan kotitalouksia kohtaan, joten muis-

sa ryhmissä muutokset olivat voineet olla suurempia.

Yhä tärkeämpää olisikin analysoida, miten verojärjestelmä kokonaisuutena edustaa äänestäjien toiveita. Pessimisti-sesti ajattelen, että ei aina niin kovin hyvin. Hallituspohjien ollessa laajoja ei ole enää muodikasta puhua vaalilupauksista vaan vaalitavoitteista. Vaalitavoitteet eroavat siinä, ettei niistä tarvitse välittää vaalien jälkeen. Ei ihme, että suurin osa äänestäjistä pitää politiikkaa liian monimutkaisena.

Tutkijakin voi tarjota vain sirpaleittain tietoa siitä, mitä politiikantekijät saavat aikaiseksi verotuksen ja tulonjaon alalla, vaikka veroteoriassa tulonjakoon vaikuttavat asiat näyttäytyvät suoraviivaises-

ti. Käytännössä on kuitenkin hankala erottaa, mitkä tulonjaossa tapahtuneet muutokset riippuvat käyttäytymisen muutoksista tai verotuksen taustalla olevien arvojen muutoksista ja miten muutokset ovat riippuvaisia yhteiskunnan rakenteista ja julkisen sektorin muista instrumenteista. Eikä äänestäjän valintaa helpota se, että äänestyspäätöksen taustalla on tulonjaon ja työllisyyden lisäksi kokonaisuus edustajan ja hänen puolueensa ajamista asioista.

Tulevaisuus voi kuitenkin olla valoisaampi äänestäjän kannalta. Puolueilla on käytössään yhä enemmän laskenta-apua suositeltujen politiikkatoimien taustalle, jolloin politikkojen puheet siirtyvät käsien heiluttelusta lähemmäs faktoja. Jos puolueet käyttävät tätä mahdollisuutta rehellisesti, äänestäjän asema paranee.

Tällä haavaa äänestäjille jää kuitenkin toteutuneen politiikan tarkkailijan rooli. Eduskunnan talousarviokeskustelu ja -äänestys osaltaan määrittävät, ovatko kansalaiset tyytyväisiä vai ei toteutettaviin politiikkatoimiin. Tulos näkyy seuraavissa vaaleissa ja pahim-massa tapauksessa purkautuu populistis-min tai nukkuvien äänestäjien määrän kasvuna. ■

Kirjallisuus

KÄRKKÄINEN, O. (2013), Oikeudenmukai-nen verotus – mitä verojärjestelmämme kertoo arvoistamme? *Talous&Yhteis-kunta*, 41:3, 32-37.

ZOUTMAN, F. & JACOBS, B. & JONGEN, E.L.W. (2016), *Redistributive Politics and the Tyranny of the Middle Class*, CESifo Working Paper 5881.

